

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Марина Теофилова Теофилова,
ВТУ „Св.св.Кирил и Методий“

за

присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ по
професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по...
(Методика на обучението по изобразително изкуство)

на Явор Спасов Грънчаров

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Факултет по науки за образованието и изкуствата
Катедра „Визуални изкуства“

Тема на дисертационния труд:

**„СЪВРЕМЕННИ ТЕНДЕНЦИИ В ГРАФИЧНИЯ ДИЗАЙН И
ПРИЛОЖЕНИЕТО МУ ПРИ СЪЗДАВАНЕ НА УЧЕБНИЦИ,
УЧЕБНИ ПОМАГАЛА И РЕКЛАМНИ МАТЕРИАЛИ“**

Научен ръководител: **ПРОФ. БУЯН ФИЛЧЕВ**

- **Данни за дисертационния труд:**

Дисертационният труд на Явор Грънчаров на тема **„Съвременни тенденции в графичния дизайн и приложението му при създаване на учебници, учебни помагала и рекламни материали“** е с обем 328 страници, от които 238 страници изложение, 24 страници списък на информационните източници. Изложението съдържа 92 диаграми и 5 таблици.

В приложение от 66 страници, оформено в отделно книжно тяло са включени 222 фигури, които кореспондират пряко с изложението и са важна част от дисертационното изследване. В тях Явор Грънчаров си служи с богат визуален материал, който му помага не само да илюстрира, но и да доразвие онези идеи и тези, които са залегнали в изложението.

В съдържанието на дисертационния труд са включени увод, три глави, заключение и списък на използваните информационни източници.

Цитирани са 295 източници, от които 94 на кирилица, 132 на латиница, 49 интернет източници и 20 интернет сайта.

Дисертационният труд е написан с прецизно използване на терминологията, налице е точно цитиране на посочените библиографски и други източници.

Изследването допълва, разширява и задълбочава представите за ролята и значението на съвременния графичен дизайн за формирането на визуалната среда в процеса на обучение в средното училище.

Искам да подчертая, че проблематиката на дисертационния труд е изключително актуална в контекста на съвременните възможности за дигитален дизайн и качествен печат. Твърде често при обсъждане качествата на даден учебник се подценява ролята на неговото художествено оформление и графичен дизайн, като едни от основните източници на информация. Под внимание се взема количественото съотношение между илюстративен апарат и текст, а се пропуска същественото - до каква степен графичният дизайн подпомага или възпрепятства възприемането на заложеното в текста учебно съдържание.

Настоящото изследване фокусира вниманието именно към съвременните тенденции и процеси в издаването на печатни и електронни учебници в контекста на осъзнаването им не като учебни помагала и учебен фон, а като съществена визуална среда, в която се осъществява учебния процес. *„Един от недостатъците на повечето учебници, пише Явор Грънчаров, е този, че и днес се обръща преди всичко внимание на научното им съдържание, като се недооценява ролята на визуализацията в тях – основна задача на графичния дизайн.“* (стр.6-7)

В Увода Явор Грънчаров обосновава необходимостта и актуалността на темата, набелязва основните въпроси и проблеми, които са отправна точка за провеждането на изследването.

Формулирани са обект, предмет, цели, задачи, контингент и обхват на изследването. Докторантът убедително защитава позицията, от която ще бъде поднесен целият емпиричен материал и ще бъдат анализирани съвременните изисквания към оформлението на учебници и ролята на графичния дизайн в процеса на възприемане на вербалните и на визуалните елементи от страна на учащите се, което води до развитие на тяхното визуално мислене и до по-лесно усвояване и запаметяване на учебното съдържание.

Като основна теза е изведено убеждението на докторанта, че реализираното чрез собствен, експериментален дизайн проектно-художествено оформление на избрани учебници и учебни помагала за ученици от основното училище, в съответствие със съвременните тенденции на графичния дизайн, чрез използване възможностите на подходящи компютърни програми и технологии, води до повишаване на интереса, мотивацията и ефективното усвояване на знанията. *Нещо повече „изпълненият собствен (експериментален) дизайн на избрани учебници и учебни тетрадки, съобразен с педагогическите цели и психолого-възрастовите особености на учениците от основното училище повишава интереса към учебния процес, обогатява получените вече знания с*

интегрирането на нови, способности за развиване способностите за анализ, сравнение, логични умозаклучения, критическо мислене, изразяване на собствено мнение и формиране на художествен вкус“. (стр.10)

Осъщественото от докторанта теоретично изследване е логически систематизирано в три взаимосвързани глави:

В първа глава „Графичният дизайн в системата на визуалните комуникации“, Явор Грънчаров прави логичен преход в историята на графичния дизайн, на развитието на графиката и илюстрацията в България, спира се на изтъкнати български автори от първите възпитаници на ДРУ Николай Райнов и Васил Захариев, на илюстраторите Любен Зидаров и Петър Чуклев до съвременното и имената на Иван Газдов, Буян Филчев, Ясен Гюзелев, Яна Левиева, автори със забележителен стил и специфично виждане за книгата и нейната художествена същност.

Разглежда съвременни тенденции и подходи в графичен дизайн като навлиза в специфичната проблематика на компютърната графика, типография и шрифт като основен компонент на графичния дизайн. Изяснява същността и значението на основните типографски понятия „четливост“ и „четивност“. Систематизира основните видове, ролята и функциите на илюстративния материал. Анализира психологическото въздействие и ролята на цвета при изграждане на графичната композиция.

Логично е изведена на преден план ролята на графичния дизайн и изпълнението му при различните видове оформление на печатни издания и реклама. Посочени и описани са основните начини на печат и полиграфически технологии при отпечатване на книжни издания и печатни рекламни материали, като са изтъкнати предимствата и недостатъците им.

Докторантът поставя стабилна теоретична основа, която да надгради в следващите части на изложението с експериментална работа и личен опит в проектирането и графичното оформление на учебници и учебни помагала.

Във втора глава „Училищни учебници и учебни помагала“ Явор Грънчаров проследява различни формулировки и определения на понятието „учебник“, като основно педагогическо средство за обучение, неговата същност, роля и основните функции. Систематизира основните хигиенни изисквания по отношение на шрифт, типография, полиграфия и качество на училищните учебници, свързани с хигиена на четенето и здравето на учениците. За тази цел в отделна точка разглежда основните постановки в Закон за предучилищното и училищното образование (ЗПУО) и Наредба № 10 за познавателните книжки, учебници и учебните помагала, особено с тези раздели от тях, даващи информация относно използваните определения за учебниците и учебните помагала и изискванията, отнасящи

се до графичния дизайн и полиграфията при създаването на училищните учебници.

В съвременен ракурс са характеризирани основните особености на електронните учебници, като учебници от ново поколение. На тази основа докторантът прави съпоставка на предимствата и недостатъците на традиционните печатни и електронни учебници. Тук ясно личи пристрастието на Явор Грънчаров към печатните издания, пристрастие, което той споделя, коментирайки тенденцията хартиеният учебник да бъде окончателно заменен от електронния: *„При него, пише той, корицата, допирът на хартията, формата на учебника и неговото тегло, могат да се усетят, създавайки едно приятно чувство, като традиционният учебник не само ни ограмотява и развива мисленето ни, но ни носи и естетическа наслада“* (стр.141)

В следващата, трета глава „Експериментален модел на учебници, учебни и рекламни материали“ Явор Грънчаров прави теоретична обосновка на проведеното от него експериментално изследване. Разглежда съвременни компютърни програми и възможностите на файлови формати, които използва като автор на експериментален дизайн на учебници и учебни тетрадки, както и на свързаните с тях рекламни материали по „Човекът и природата“ и „Човекът и обществото“ за четвърти клас; „Биология и здравно образование“ и „Физика и астрономия“ за седми клас.

В тази глава той подробно и изчерпателно, посочвайки възможните програми за дигитална обработка на изображения, инструменти, източници на илюстративен материал, изясняване на авторски права и т.н., описва трудностите, последователността и основните етапи при проектиране и създаване на експериментален дизайн.

За да докаже надеждността на разработката си, Явор Грънчаров осъществява емпирично проучване, на базата на което формулира изводи и препоръки, потвърждавайки първоначалната теза на изследването. Изключително интересен от педагогическа гледна точка е разработеният от него „Въпросник“, чрез който се изяснява от една страна отношението на учениците, в изследваната възраст (4-7 клас) към разглеждания учебник, към неговото оформление, шрифт, илюстрации и дори към тяхната семантична обвързаност с учебния предмет и от друга на учителите, които имат решаващата роля при избора на учебник и авторски колектив. Любопитни са амплитудите при сравнение на дадените отговори в различните възрастови групи, по отношение на оценка на контролен и експериментален дизайн.

Емпиричното изследване доказва ролята и значимостта на графичния дизайн при оформлението на учебната педагогическа литература в качеството му на ефективен комуникативен инструмент за визуална грамотност и възпитаване на художествен вкус. Без съмнение изследването

поставя за обсъждане интердисциплинарни въпроси, които често се пренебрегват при обсъждането и оценяването на качествата на учебник и учебни пособия.

В заключението са резюмирани постигнатите резултати и обективно са посочени основните приноси моменти на дисертационното изследване.

Авторефератът е изготвен коректно и отговаря на структурата и съдържанието на дисертацията.

- **Научни приноси:**

Едно от съществените достойнства на труда е убеждението на докторанта, че: *„Учебникът, като жанр на учебната литература, и днес е основно средство за придобиване на знания, като новото време изисква, той не само да е носител на научна информация по определен учебен предмет, но и да бъде дидактическо средство, което да разкрива етично-естетическия смисъл на съдържанието, възпитавайки в учащите се духовни и нравствени ценности.“* (стр. 234) Убеждение, което Явор Грънчаров отстоява и влага в личната си творческа работа, свързана с проектирането на експериментален дизайн на учебна литература и съпътстващата я реклама.

Изследвайки рефлексията на ученик и учител към негови лични проекти и експерименти с дизайн на учебна литература, той цели да покаже широкообхватността и гъвкавостта на графичния дизайн и възможността му да формира визуална учебна среда.

Искам да подчертая, че като автор той притежава изострена интелигентност, изключителна графична култура и чувство за отговорност към всичко, което създава. Ето защо **напълно подкрепям посочените от докторанта основни приноси на дисертационния труд, които реално отразяват постигнатите от него теоретични, научни и практически резултати:**

1. Дисертационната тема допълва, разширява и задълбочава представите за ролята и значението на съвременния графичния дизайн за подобряване на визуалната среда на обучението, което бе доказано не само на основата на анализа и обобщаване на информацията, дадена в проучените литературни източници, но и експериментално.

2. Доказана е целесъобразността от експериментирането в областта на приложение на графичния дизайн за оптимизиране на визуалния компонент в оформлението на учебници, а оттам и на подобряване на качеството им, чрез рационалното използване на ефективни и съвременни методи за визуализация на съдържанието и проектирането на атрактивен и

по-лесен за разбиране шрифтов дизайн и типография, както и на запомнящи се визуални образи.

3. На основата на теоретични постановки и резултатите от емпиричното проучване, е доказана ролята на графичния дизайн в качеството му на активен и ефективен посредник за визуална комуникация в системата учител-учебник-ученик.

4. Реализираният успешен проектен експериментален дизайн за оформление на учебници и учебни помагала за училищно обучение, представлява интерес в теоретичен план, както и да се използва като справочен материал за реализиране на съвременни разработки в тази насока.

5. Изследването може да бъде полезно за детайлизиране на съществуващите критерии, относно изискванията за графичния дизайн на учебници и учебни помагала за училищното обучение. (стр.236)

- **Публикации:**

Представените от дисертанта четири публикации: „Обучението по графичен дизайн на границата между изкуство и наука“, 2008; „Съвременни тенденции и средства в графичния дизайн при създаване на фирмено лого“, 2010; „Електронният учебник – съвременно ефективно средство за дистанционно обучение“, 2010; „Илюстрациите в училищните учебници – видове, функции, роля и значението им за развитие на познанието, мисленето и визуалната култура“, 2015 са пряко свързани с темата на дисертационния труд.

- **Въпроси и препоръки:**

1. Любопитно ми е как докторантът вижда бъдещето на печатната литература? Разбира се, съзнавам, че въпросът звучи наивно, но в противостоянието на технокрация и технофобия, каква е вероятността, хартиената книга да се ограничи до единични библиофилски издания, притежавани от музеи и колекционери... И конкретно, в контекста на настоящото изследване, дигитализирането на учебната литература няма ли да доведе до дехуманизация на училището?

2. Горещо препоръчвам на докторанта да осъществи намерението си и да разработи на базата на дисертационния си труд ръководство, което да е от помощ на издателствата и авторските колективи в оформлението и дизайна на учебници и учебни помагала, както и на всички, работещи в тази насока.

- **Заключение:**

В заключение уверено твърдя, че представеният за разглеждане дисертационен труд на Явор Грънчаров представлява задълбочено авторско изследване, което отговаря на изискванията на закона за придобиване на научни степени в България. Използваната методика на изследване е подбрана съобразно целите и задачите на разработката. Предвид достоинства и безспорните приноси на обсъждания дисертационен труд: **„СЪВРЕМЕННИ ТЕНДЕНЦИИ В ГРАФИЧНИЯ ДИЗАЙН И ПРИЛОЖЕНИЕТО МУ ПРИ СЪЗДАВАНЕ НА УЧЕБНИЦИ, УЧЕБНИ ПОМАГАЛА И РЕКЛАМНИ МАТЕРИАЛИ“**, напълно убедено препоръчвам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на **Явор Спасов Грънчаров образователна и научна степен „Доктор“** по професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по изобразително изкуство).

02.10. 2019 г.

С уважение:

доц. д-р М. Теофилова